

LIKUTÉ SZICHOT

לקוטי שיחות

A LUBAVICSI REBBE,
MENÁCHEM M. SCHNEERSON

beszédeinek gyűjteménye

Toldot hetiszakasz

Próba kiadás

Chábád Lubavics Nevelési és Oktatási Egyesület

2017

5778

Fordította
Kovács Jichak rabbinövendék
Köves Slomó rabbi

Lektorálta
Oberlander Báruch rabbi
Köves Slomó rabbi

© Chábád Lubavics Egyesület
2017

4. szám

Kiadó: Chábád Lubavics Zsidó Nevelési és Oktatási Egyesület
1052 Budapest, Károly krt. 20.
Telefon/fax: (36 1) 267-5746
info@zsido.com
www.zsido.com

ISBN 978-963-7533-57-0

Megjegyzés: A számmal jelölt lábjegyzetek az eredeti jiddis kiadás tükörfordításai, a betűvel jelöltek az angol fordításokban lévő lábjegyzetek, illetve a magyar fordítók és lektorok kiegészítései.

Az ősatyák öröksége

I.

A zsidó fennmaradás titka: „Ne félj senkitől!”

Ábrahámhoz méltónak lenni

1. [Hetizsakaszunk a következő mondatokkal kezdődik:] „És ezek nemzetségei Izsáknak, Ábrahám fiának: Ábrahám nemzette Izsákot...”^a

A kommentárok felteszik a kézenfekvő kérdést: Vajon mi lehet az ismétlésnek az oka? Miután tudjuk a versből, hogy „Izsák Ábrahám fia”, mi szükség van ezt még egyszer megerősíteni azzal, hogy „Ábrahám nemzette Izsákot”?

A legegyszerűbb magyarázat erre a kérdésre a következő: Mi által volt lehetséges, hogy „nemzetségei Izsáknak”, méltóak legyenek ahhoz, „Ábrahám fia”-nak leszámazottai legyenek? Csakis azáltal, hogy „Ábrahám nemzette Izsákot”. [Vagyis azáltal, hogy Izsák személyiségében megjelentek Ábrahám legnemesebb erényei.] (És itt a „nemzetségei” nem csak szó szerint értendő, hanem abban a midrási értelemben is, hogy „a cádikok valódi nemzetségei, utódjai, a Tóra és a jócselekedetek?”¹)

Izsák a nyolc napos körülmetélt és a 13 éves bár micvó

2. Számos újdonság vette kezdetét Izsák megszületésével. Ezek között említhet-

jük például, hogy ő volt az első, akit nyolc napos korában metéltek körül,^b és elsőként lett tizenhárom éves korában *bár-micvó* fiú.

(Ábrahám 99 évesen metélte magát körül, így tizenhárom éves korában még nem vált *bár-micvó*vá. Azzal kapcsolatban is számos eltérő vélemény ismerünk, hogy vajon hány éves korában ismerte fel Ábrahám a Teremtő létezését: vannak, akik szerint három éves volt², mások szerint negyven³ vagy negyvennyolc éves⁴, de abban mindannyian megegyeznek, hogy nem tizenhárom éves korában történt a felismerés.)

[A nyolc napos körülmetélés és a *bár micvó*] eseményeire a következő versben találunk utalást: „És felnövekedett a gyermek és elválasztatott (לְיַגְמָל – *vá-jigámál*). És csinált Ábrahám nagy lakomát, amely napon elválasztatott (לְהַגְמֵל – *higámél*) Izsák.”⁵ Létezik olyan álláspont,⁶ miszerint a lakomát a körülmetélés megünneplésének az alkalmából tartották, amire már a versben megjelenő *elválaszt* (לְהַגְמֵל – *higámél*) szó is utal. Ezen héber szó első két betűjének (הג) a számértéke nyolc, a szó második fele

^a 1Mózes 25:19.

¹ Midrás *Brésit rábá* 30:6.; *Midrás Tánchumá*, és Rási kommentárja a *Noách* hetizsakasz elejéhez.

^b *Midrás Tánchumá*, *Smot*, 4. Izsák volt az első, aki a körülmetélés parancsolatának, teljes egészében, annak minden részletében eleget tett.

² *Nödárim* 32a.

³ Maimonidész, *A bálványimádás tilalmának törvényei* 1:3.

⁴ *Brésit rábá* 64:4.

⁵ 1Mózes 21:8.

⁶ *Pirké dórabi Eliezer*, 29. fejezet; *Toszáfot*, *Sábát* 130a. száz kezdőszóval.

(גול) meg a körülmetélést jelenti, tehát együtt arra a körülmetelési ceremóniára utalnak, amit Izsák nyolc napos korában tartottak meg.

Más vélemények szerint az *és elválasztott* (ויגמרל – *vájigámál*) kifejezéssel arra utal a vers, „hogyan leválasztódott a rossz ösztönről és hozzákapcsolódott a jó ösztönhöz”⁷. Ez pedig közismerten 13 éves korban, a bár micvóval történik meg^c.

A versben szereplő „nagy lakoma” kifejezésre két véleményt is találunk a Midrásban^d:

Az első vélemény szerint [a „nagy” szó, arra utal, hogy] a „világok nagyja” – azaz az Örökkévaló is jelent volt [a lakomán]. Ez egybecseng Bölcséink [egy másik bár micvóval kapcsolatos] *Zsoltár*-vers magyarázatával: „fiam vagy, én ma szüldöd lettem”⁸. Itt [a magyarázat szerint]⁹, Dávid király bár-micvójára történik utalás: Isten mondta neki: „Én ma szüldöd lettem”, tehát én, azaz nem a „másik oldal” (סטרא אחר – *szitrá áchrá*, a szentség ellenpólusa, akár csak a rossz ösztön), amely egészen addig [a bár micvójáig] uralkodott rajta. Más szóval, [itt is úgy értelmezik a bármicvót, mint amikor Isten által, az ember] elválasztatik a rossz ösztöntől és a jó ösztön költözik belé.

Egy másik vélemény szerint, a nagy szó az ünnepségen megjelent nagy ran-

gú személyekre utal. Azon ugyanis Og, Básán királya és a nemzedék összes nagy uralkodója megjelent. Ábrahámra mind-egyik nép a királyaként tekintett¹⁰, így mikor ő a lakomát szervezte, számos királyt meghívott rá, többek között Ogot is. A Midrás meséli¹¹, hogy Og a következőket mondta ekkor: „Mitől tartja meg ez olyan nagyra? Egyetlen ujjammal össze tudnám törni Ábrahám egyszem fiát!” Isten erre azt mondta neki: „Még életedben látni fogod utódai ezreit, tízezreit, és sorsod is az ő kezükben lesz majd!”

Izsák: az első zsidó, akinek a ráció feletti kapcsolata van Istennel

3. Izsák egyedi erényei [mármost, hogy nyolc naposan már körülmetélték, tizenhárom évesen pedig meg volt a *bár-micvója*] a következő személyes jellemvonásokban manifesztálódtak:

A nyolc napos korban történő körülmetelés azzal a többlettel rendelkezik, hogy ezáltal az illető már ilyen fiatal életkorban egy olyan mély kötetlékbe lép Istennel, ami az értelem és a felfogó képesség határait is meghaladja. Ábrahám kilencvenkilenc évesen metélte magát körül. Eddig az életkorig nagy bölcseségre tett szert, amely tényről már a korábbi neve is árulkodik: אב-רם (*Áv-rám* – nagy, magasztos apa). Ez azt az állapo-

⁷ *Brésit rábá* 53:10., lásd még Rási kommentárját a *Brésit rábá* 53:11-hez *ben* kezdőszóval.

^c Lásd *Ávot dörábi Nátán*, 16. fejezet és Midrás *Kohelet rábá* 4:13. (valamint *Midrás Töhimilim* 9:5.): A *jécer hárá* (rossz ösztön) már az anyai méhben elkezdi fejlődni az emberrel, ahogy a mondás tartja: „mert az ember szívének indulata gonosz ifjúságától kezdve” (*1Mózes* 8:21.). A *jécer tov* (jó ösztön) viszont csak tizenhárom éves korban költözik teljességgel az emberbe. (Lásd még *Zohár* 1:79a., 79b-től, 161b. és 179a., 2:161b. és *Zohár chádás*,

Brésit 10c.) Tizenhárom éves életkorban (*bár-micvó* kor) tehát a gyermekben elválasztatik a *jécer hárá* és a *jécer tov*. Lásd szintén a következő bekezdést a főszövegben, a *Zohár* 2:98a-t idézve.

^d Midrás *Brésit rábá* uo.

⁸ *Zsoltárok* 2:7.

⁹ *Zohár* 2:98a.

¹⁰ *Brésit rábá* 43:5. Rási kommentárja az *1Mózes* 14:17-hez.

¹¹ *Brésit rábá* 53:10.

tot írja körül, amikor a „palástolt értelem minden elképzelhető szintet meghalad”, ahogy azt a kabbala és a haszid filozófia is tanítja.¹² Ám még ettől is magasabb spirituális szintet képvisel a nyolc napos korban történő körülmetélés, amikor a kisbaba, még felfogó képességének a híján van, és így lép kapcsolatba Istennel, nos ez egy örökkön fennálló köteléket hoz létre, mely meghaladja az emberi értelmet.¹³

Istennel való kapcsolatunk ezen szintje nem a megértésen vagy a felfogóképességén nyugszik, hanem arra a természetes, ösztönös kötelékre hasonlít, amely a szülő-gyermek kapcsolatban jelenik meg.

Körülmetélés parancsa folyamatos

4. Van egy közismert jogi dilemma arról, hogy a körülmetélés parancsa egy egyszeri aktus-e, vagy egy folytonos micva, ami a körülmetélés beavatkozása után is folytatódik.^c

A Talmud meséli¹⁴, hogy egyszer, amikor Dávid király éppen fürdeni készült, látva saját meztelenségét, azt mondta: „Milyen szomorú, hogy ilyen meztelenül állok itt, parancsolatok nélkül.” Ám amint meglátta saját körülmeteltségét, megnyugodott. Ebből a történetből egyértelműen következik, hogy a körülmetélés parancsolata folyamatosan fennálló micva.

Isten-szolgálat szempontjából ez azt jelenti, hogy még életünk vége felé is, amikor már elértük bölcsességünk és értelmünk csúcsát, meg kell őriznünk [a mindenféle értelmén és ráción túlmutató] isteni szövetséget, pont úgy mint eredendő megköttetésének idején – a körülmetélés végrehajtásakor –, nyolc napos korunkban. Ugyanis ha Istennel való kapcsolatunknak egyedül az intellektu-sunk, az értelmünk nyújtana alapot, akkor ez a kapcsolat legyen akár mély, akár felületes, mindenképpen korlátokkal rendelkezne. Ezért aztán, még akkor is, ha szellemi érettségünk és értelmünk csúcsán vagyunk is, Istennel való kötelékünket az önfeláldozásra és az alázatra, a *kábálát olra* kell hogy alapozzuk, tehát az értelmet és felfogó képességet meghaladó szintre.^f

Og sorsa: az önhittek végzete

5. Amikor Ábrahám lakomát rendezett Izsák elválasztásának a napján – hogy ezzel is demonstrálja Izsáknak az Istenhez fűződő kapcsolatát – jelentse ez akár az örök szövetség jelét (körülmetélés), akár az „ezen a napon nemzette” – azaz a *bár micvó* korba lépését – Og, Básán királya gúnyolódott rajta, s azzal kérkedett, hogy az ő erejével bizony bárkit és bármit képes megsemmisíteni. Ábrahámot

¹² *Torá or, Lech löchá* eleje. [Lásd korábról *Lech löchá*, 28. lábjegyzetben.]

¹³ Lásd korábról, *Lech löchá*, 9. bekezdés.

^c Lásd még *Likuté szichot*, 3. kötet, *Lech löchá*, 2. bekezdés.

¹⁴ *Mónáchat* 43b.

^f Egy olyan szövetség, amelynek alapjai az emberi értelmén nyugszik, mindig ki van szolgáltatva az elme hóbortjainak. Az emberi elme működése ugyanis nem tökéletes, és nem is állandó. Az éppen meglévő elmé-

leteket, uralkodó nézeteket ugyanis rendre támadják, visszautasítják, és helyettük időről időre az újakat részesítik előnyben és fogadják el. Tehát ha egy szövetséget kizárólag az értelmünkre alapozunk, akkor az mindig ki lesz szolgáltatva annak, hogy gondolkodásunk miként változik éppen. Az Isten iránt való elköteleződés olyan alapokat követel meg, amelyek megingathatatlanok. Teljes alázatot követel, amely meghaladja az emberi értelem korlátait.

azonban nem ijesztette meg Og dicsekvése. Sőt! Izsák elválasztását harsonaszóval ünnepelték meg. Valójában Og eleste már akkor és ott megkezdődött. Ugyanis „az Örökkévalónak a pusztá szava felér egy cselekménnyel”,¹⁵ és Ognak már aznap megmondta Isten, hogy Izsák utódai által fog elbukni.

Ábrahám: az első úttörő

6. Az eddig mondottakra utal a [fejtegetésünk elején] idézett vers [ismétlő szóhasználata] is: „Izsák nemzetségei” azáltal válhattak [méltó leszármazottakká, hogy] „Ábrahám nemzette Izsákot” [vagyis, hogy tovább adta Izsáknak az Ábrahám féle szellemiséget].

„Ábrahám egyedül volt”.¹⁶ Ő volt akkoriban az egyetlen zsidó a világon. „Az egész világ volt az egyik oldalon, és ő egyedül a másikon.”¹⁷ Ennek dacára nem volt rest magára vállalni a küldetést, hogy Isten nevét az egész világgal megismertesse: „és hívta ott az Örökkévalót, világmindenség Istenét.”¹⁸ [Rádásul ezt a missziót is a legmagasabb fokon végezte.] Nem úgy fogalmazott, hogy **העולם אל** (*Él háolám*), „a világmindenség Istenét” (amely egyben azt is sugallná, hogy a világnak – Istentől független – önálló létjogosultsága van, és így a világ és Isten két különböző entitást képvisel, azaz

hogy a világ önmagában létezik, s Isten csupán ura a világnak), hanem az **ה** („a”) nélkül **אל עולם** (*Él olám*) fogalmazott. Ábrahám azt hirdette, hogy a világmindenségnek nincs is önálló létjogosultsága, hanem csak Isten valódi létezésén¹⁹ keresztül valósulhat meg. A világ létezése nem Istentől külön létező entitás, hiszen „csak a semmiség van Ő rajta kívül.”²⁰

Ábrahám, Izsák fiára is továbbörökítette ezt a szemléletmódot, amely által egyben lehetővé tette, hogy Izsáknak szellemi utódjai – Tóra és jócselekedetek – és szó szerinti utódjai is legyenek. Olyanok, akik örökké fenn fognak maradni, és akiknek a kezében még Og is elhullik majd.

Az ábrahámi szellemi örökség:

„Ne féljünk a világtól!”

7. Az előbb mondottak minden zsidó számára fontos tanulsággal bírnak.

Amikor egy zsidó számvetést tart az életéről és a világról, arra a megállapításra juthat, hogy „a világ dolgai durvák, rozszak és gonoszok uralkodnak rajta.”²⁰ Élete során megannyi különböző akadállyal és zavaró tényezővel találkozik. Sőt! Saját hétköznapijait is nagyobbik részben olyan evilági dolgokkal tölti ki, amelyek szemben állnak a szentség ideáljával. Ezeknek a dolgoknak a szentséggel való szembenállása olyan – vagy talán még erőteljesebb

¹⁵ Brésit rábá 44:22.

¹⁶ Ezékiel 33:24.

¹⁷ Brésit rábá 42:8.

¹⁸ 1Mózes 21:33.

¹⁹ [Maimonidész, *A Tóra alapjainak szabályai* 1:1.] *Likuté Torá*, Távo 43c.; *Ánochí Hásem Elokéché* 5673 végén; *Bátí lógáni* 5711. 8. fejezet.

⁸ Lásd 5Mózes 4:35., és uo. a 39. vers, ahogy a *Tánjá* is értelmezi (*Sáár hájichud voháemuná*, különösen az 1–3,

és a 6. fejezetekben. Ebben a megközelítésben *Él olám* Istennek azon értelmezése, amelyben „Isten a világmindenség”, tehát a világ nem képez Istentől egy külön entitást, nem Istentől függetlenül létezik. Ahogy azt a Midrás (*Brésit rábá* 68:9.) is megfogalmazza: Isten a világnak a helye, de a világ nem Istennek a helye (más szóval Isten a világot is magában foglalja, habár tudni kell, Isten a világ felett áll, túlmutat azon).

²⁰ *Tánjá*, 6. fejezet

– mint a hatalmas Og ereje a nyolc napos kisbabával szemben. Különösen, ha számba vesszük a külső akadályok és korlátok sokaságát. Ráadásul, ez nem csak az egyén szintjén igaz, hanem bizony a teljes zsidó népre nézve is érvényes. Ahogy a Tóra írja: „ti vagytok legkevesebben mind a népek közül.”²¹

Ez még inkább érzékelhető, amikor valaki éppen szent kötelezettségeivel van elfoglalva. Különösen, amikor egy nagy lakomát rendez, hogy „lássák a föld minden népei, hogy az Örökkévaló nevével neveztedsz és félnek majd tőled.”²²

– Ilyenkor mindig vannak olyanok, akik gúnyolódnak, és azt mondják, hogy kudarca és megsemmisülésre vagy ítélve.

Ezért könnyen elbizonytalanodhatunk magunkban: „Hogyan lehetnék képes arra, hogy megcselekedjem a Tórát, a parancsolatokat és a jó cselekedeteket?” Különösen, hogy nem éppen Jom Kipur napjának Neila imájáról van szó, hanem egy olyan küldetésről, amit egész évben teljesíteni kell. Miként lehetek képes arra, hogy felülkerekedjek az összes hátráltató akadályokon és korláton?

Ehhez a következő útmutatást kapjuk: „Az atyák történései jelként szolgálnak, és képességgel ruházzak fel gyermekeiket.”²³ „Ábrahám nemzette Izsákot”; mi magunk is Ábrahámnak, minden zsidó apjának vagyunk a leszármazottjai, akit

nem csak hogy az egész világ képtelen volt eltántorítani céljának beteljesítésétől, hanem ráadásul emelt hangon hirdette: „Örökkévaló, világmindenség Istene”. Hirdette, hogy a világ maga is az isteni entitás része, hiszen „nincs semmi Őrajta kívül”.

Ezt jelenti tehát az „Ábrahám nemzette Izsákot”, a feljebb [1. fejezet] említett mindkét értelmezés szerint.

Egy zsidónak soha semmilyen helyzetben nem szabad olyanoktól félnie, akik hatalmukban, vagy kezük erejében bíznak. Ugyanis egy zsidó köteléke olyan erős Istennel, hogy az túlmutat minden racionális számításon, és ezáltal, ennek a kapcsolatnak a tudatában tud viszonyulni mindennapos létehez és ügyeihez is. Ha eszerint jár el, képessé válik arra, hogy az életében jelenlevő fizikai dolgokat a szentség eszközeivé emelje fel,^h azaz Izsák spirituális utódjává váljon. Ezen keresztül azonban Izsák szó szerinti értelemben vett utódjává is válik, aki mindenkit megsemmisít, aki Ogra hasonlít – tehát azokat, akik harcolni akarnak Isten és a Tórája ellen. Ez egyben Izrael Földjének, a Szent Földnek az elfoglalására való felkészülés alapköve, az igaz Messiásunk által, legyen így mihamarább, még életünk során, ámen.

(*Chájé Szará, 5719 – 1959*)

²¹ 5Mózes 7:7.

²² Uo. 28:10.

²³ Lásd korábról, *Chájé Szará*, 7. bekezdés, 17. lábjegyzetben.

^h Az isteni tudatosságnak a földi létünkhöz való kapcsolása, azzal, hogy minden evilági tevékenységünket az Isten-szolgálatunkhoz, azaz a Tórához és a parancsolatokhoz kapcsolunk – (a „Minden útjaidban ismerd meg

őt” (*Példabeszédek* 3:6., lásd *Bráchat* 63a.) és a „Minden cselekedeted legyen önzetlen” (*Az Atyák tanításai* 2:12., lásd *Tur-Sulchán áruach, Orách chájim* 231. fejezet) értelmében. Amennyiben ezeknek megfelelően cselekszünk, teljes fizikai létünkben válunk a Tóranak és a parancsolatoknak a [megcselekvő] eszközeivé, amelynek hatására spirituálisan felemelkedünk és mi magunk is szentté válunk. Lásd még korábról, *Chájé Szará*, 16. bekezdés.

II.

Az „Éden-kert illata” velünk marad

Izsák nem csak „ízlelte”
az Eljövendő Világot

8. A Talmud tanítja,²⁴ hogy az „eljövendő világban” kifejezetten Izsákról fogjuk azt mondani, hogy „mert te vagy az apánk.”²⁵ A haszid filozófia tanítja, hogy az Isten-szolgálatban Izsák szimbolizálja az Isten-félelmet, a teljes önmegtágadást, amely egyike lesz az „eljövendő messiási időkben” átélhető egyik újdonságnak.²⁶ Talán ez lehet az egyik oka annak is, hogy miért találunk számos olyan vonást Izsákot illetően, amely az Eljövendő Világnak is egy fajta létmegélési formáját fogja jelenteni. A többi ősapáról az van írva, hogy Isten *ízeltőt* adott nekik az Eljövendő Világból.²⁷ Ízeltőt az eljövendő spirituális élvezetből. Azonban Izsák már evilági életét is teljesen az Eljövendő Világ létezési formájában élte, ugyanis lelke már a megköltözésekor eltávozott,²⁸ és helyére az eljövendő világból származó lelket kapott.

9. Azonban a fentiek még önmagukban véve nem képesek megvilágítani Izsák egyediségének valódi mibenlétét. Másokat is ismerünk, akiktől „lelkük eltávozott.” Vannak, akik így értelmezik a sunamita nő fiának esetét,²⁹ illetve több más további esetet.³⁰ Izsák valódi külön-

legessége abban a tényben rejlik, hogy ő spirituális értelemben meghaladta ezt a világot, s ezen emelkedettséggel töltötte meg azt, ahogy ezt lejjebb kifejtjük.

Hány éves volt Ábrahám,
amikor Ézsau rossz útra tért

Az „és felnőttek a fiúk”³¹ tórai verset a midrás a következőképpen értelmezi:³¹ „amikor elérték a tizenhárom éves életkort, (Jákob) útjára indult a tanházba, Ézsau meg a bálványimádásra.” Ez azonban felvet egy problémát:³² Ábrahámról azt olvassuk, hogy száznolcvan évig kellett volna hogy éljen, de öt évet végül visszavett tőle az Örökkévaló, hogy ne kelljen megélnie unokájának, Ézsauinak a hanyatlását.³³ A fenti midrás szerint azonban Ábrahám még kellett, hogy éljen, amikor Ézsau a bálványimádás útjára lépett, ugyanis száz éves volt Ábrahám amikor Izsák megszületett, Izsák pedig hatvan éves volt amikor Jákob és Ézsau születtek. Ha tehát, Ézsau valóban tizenhárom évesen lépett a bálványimádás útjára, akkor Ábrahám még csak százhetvenhárom éves volt, tehát még két teljes éven át kellett, hogy lás-a unokájának a züllését?!

*A Dáát zkénim mibáálé háToszáfot*³⁴
azt feleli erre a felvetésre, hogy Ézsau eb-

²⁴ Sábát 89b.

²⁵ Jesájá 63:16.

²⁶ Torá or, Toldot, 17c.

²⁷ Báva bátrá 16b.

²⁸ Zohár 1:60a. Lásd Pirké dörábi Eliezer 31. fejezet.

²⁹ Zohár 2:44b., és lásd Nicucé orot uo.

³⁰ Lásd Sábát 88b., Pirké dörábi Eliezer 33. fejezet. Ter-

mészetesen ezen esetek nem pont ugyanolyan körülmények között mentek végbe.

³¹ 1Mózes 25:27.

³² Rási uo. a Brésit rábá 63:10-et idézve.

³³ Lásd Báálé Toszáfot ál háTorá uo. (a Jeruzsálemi Talmudot idézve).

³⁴ Uo. a Jeruzsálemi Talmud alapján.

³⁴ Rási a Brésit rábá 63:12. alapján.

ben a két évben nem nyilvánosan, hanem csak titokban vétett. Ez a válasz azonban újabb kérdést vet fel: Ha Ézsau két évig titokban vétkezett, akkor még öt évvel tovább is tudta volna folytatni titokban ezen tevékenységét. Ha ez így van, akkor miért kellett, hogy Isten elvegyen Ábrahám életéből öt évet, azért hogy megkímélje?

Izsák három évet az Édenkertben töltött

Az Ászará Máámárot, és Rábénu Jichák ben Áser Hálévi (RIVÁ) más megoldási javaslattal állnak elő. Ők úgy érvelnek, hogy Izsák megkötözésének napjától addig a pillanatig, hogy Rebeka betöltötte a hároméves és egy napos életkort, Izsák az Éden-kertben volt.^j Köztudott, hogy az édenkert a mi világunkban értelmezett idő dimenziója felett létezik. [Így ezt a három évet a Tóra nem számolja bele életkorába.] Jákobnak és Ézsauanak a születése, több mint hatvankét évvel Izsák születése után történt, de ami korát illeti még csak hatvanéves volt. Ugyanis az Édenkertben eltöltött évek nem számítottak bele a korába. Ennek értelmében, Ábrahám [az unokák születésekor] valójában százhatvankét éves volt [és pont bár micvójuk idején érte el a százhetvenöt éves kort]³⁵. Amikor Izsák visszatért a fizikai világba, az [édenkertben eltöltött]

két év nem számított bele a korába, így csak hatvanévesnek számított.

A Báál Sém Tov az Édenkertben

Vannak olyan esetek, amikor valaki egy idő feletti spirituális szintre emelkedik. Olyannyira, hogy ez az emelkedettség később is érezhető marad. [De ennek dacára, az emelkedettség állapota alatt is jelen van a földi valóságban.] Ilyen volt például a Báál Sém Tov esete is,³⁶ amikor sógorának, Gerson rabbinak számolt be egy olyan eseményről, ami valójában csak később következett be. A Báál Sém Tov ekkor a Jöcirá világába emelkedett, ahol tíz-tizenöt évnyi földi tapasztalat egy szempillantás alatt érzékelhető. Ám ezen kitérője alatt is jelen volt a földi időben, mivel teste akkor is földi állapotában maradt, amikor lelke a Jöcirá világába emelkedett. Nem úgy, mint ahogy az Izsákkal történt. [Az ő esetében ugyanis az Édenben eltöltött idő mintegy kimaradt a földi éleletéből.]

Izsák nem felejtette el az Éden illatát

Izsákra olyan hatással volt az Éden-kertben eltöltött idő, hogy annak szelleme azután is vele maradt, hogy visszatért a fizikai világba. [Sok évvel később, fia illatát érezve, Izsák azt mondta:] „Jákob fiam illata olyan mint a földé amelyet az

^j Lásd *Midrás hágádol*, 1Mózes 22:19.; *Jalkut Simoni* 1:109.; és más források a *Torá slémá* által idézve az 1Mózes 23:2-höz a 16. lábjegyzetben, és *uo.* 24:63, 227. lábjegyzetben (valamint még érdemes megemlíteni a következőket: *Panéach rázá*; *Ibn Kászpi Misne keszev* című könyve; valamint *Chizkuni*; stb.)

³⁵ RIVÁ ezt Noé példáján keresztül szemlélteti: az Özönvíz éve, amely alatt a bolygó nem „üzemelt” [lásd *Brésit rábá* 25:2.], nem számított be Noé éveibe. Azonban ez a példa nem teljesen analóg Izsák esetére, ugyanis

az ő esetében egyáltalán nem volt érezhető a földi idő dimenzió. Ezzel szemben az Özönvíz esetében, (1) csak az idő mérhetőségének a feltétele hiányzott, valamint (2) Noé és a fizikai világ egyaránt kimaradtak abból az évből. Lásd még Jeruzsálemi Talmud, *Ros Hásáná* 1:1.

³⁶ *Derech micvotechá*, 59a.; valamint lásd *uo.* a hivatkozásokat és a lábjegyzeteket. [Lásd szintén *Likuté szichot*, 2. kötet, 444. oldal.]

^k 1Mózes 27:27; és Rási *uo.*

Örökkévaló megáldott³⁷.^k [A kommentárok szerint, ez alatt] az Éden-kertet³⁷ értette. [Ha nem lettek volna friss emlékei az Édenkertben eltöltött időből, akkor] honnan ismerte volna fel [az Éden illatát]? Ebből is látszik, hogy éltek benne azok az emlékek, élmények, amelyek az Éden-kertben érték őt.

Annak ellenére, hogy amikor egy lélek alászáll az Éden-kertből a mi világunkba, egy angyal a szájára koppint [aminek következtében elfelejt mindent, amit addig tapasztalt]³⁸, hogy ezek az „emlékek” ne zavarják meg a fizikai világban ráháruló Isten-szolgálat elvégzésében. Ezzel összhangban, amikor a lelken a sor, hogy felemelkedjen, neki is el kell felejtene minden evilágból szerzett élményét.³⁹ Izsák azonban azzal a különleges képességgel rendelkezett, hogy megőrizte az Éden-kertben szerzett élményeit, még akkor is, amikor visszatért az evilági létbe.

³⁷ Lásd *Brésit rábá*, 65. fejezet vége és *uo.* Zeév Wolf Einhorn rabbi kommentárját. Ez további utána járást igényelne a *Zohár* 2:39b. és 3:84a. értelmezésében, de jelenlegi terjedelmi keretek erre nem elegendők.

[Akárhogy is, ahhoz hogy Izsák felismerje az Éden-kert illatát, személyes tapasztalatból kellett, hogy ismerje, emlékezzen arra.]

³⁸ *Nidá* 30b.

[Az embriónak, míg édesanyja méhében van, az egész Tórárt megtanítják, ám abban a pillanatban, hogy kivieszik anyja méhéből és meglátja a fényt, egy angyal a szájára koppint, aminek következtében mindent elfelejt, amit addig tanult. Más szóval, lelkét – amely ebben az embrió korában még nem egyesül a testével – addig a pillanattig teljes mértékben a Tóra hatja át, ám születése pillanatában, amikor lelke egyesül a testével, mindent elfelejt, amit addig tanult. (Lásd Löw rabbi, *Chidusé ágádót*, *uo.*) Azért van szükség születésünkkor a Tórárt elfelejteni, hogy azt követően lehetőségünk legyen a tőlünk elvárt Isten-szolgálatot gyakorolni a test és a lélek elegyében.]

³⁹ *Likuté Torá, Smini áceret*, 84d.

[Amikor a lélek a világok láncolatán emelkedik fel, ak-

Mindannyiunk öröksége: az Éden-kert élménye

10. Bölcsseink tanítják,⁴⁰ hogy ősatyaként csak három személyre utalhatunk. Ennek az a magyarázata⁴¹, hogy az ősatyák és a törzsek^k közti különbség abban rejlik, hogy míg az ősatyák erényei valamennyi zsidónak öröksége, a törzsek jellemvonásairól ez már nem mondható el. Ezért is mondja valamennyi zsidó a napi imádságban: „Ábrahám Istene, Izsák Istene, és Jákob Istene.”⁴² Ugyanis az ősapák mindegyikére igaz, hogy Isten szolgálataukhoz kötődő különleges adottságukat minden zsidónak tovább örökítették. Így tehát, Izsák azon élményeit, tulajdonságait is tovább örökítette minden utódjának, amire az Éden-kertbeli kitérője – és az azt követő evilági visszatérése – során tett szert.

kor minden előzőleg szerzett élményét el kell felejtene, függetlenül azok emelkedettségétől. Ugyanis, ha egy magasabb világba emelkedik, az előző szükségszerűen korlátolt volt ahhoz képest, s ez romboló hatású lenne rá nézve. Ez akkor is fenn áll, amikor a lélek egyik spirituális világból emelkedik egy másik, magasabb szintű spirituális világba, nem beszélve arról, amikor a fizikai világból emelkedik a spirituális világba. (Lásd még *Bává móciá* 85a: Amikor Zérá rabbi Izrael Földjére költözött, száz böjtöt böjtölt végig, annak érdekében, hogy elfeledje a Babiloni Talmudot, hogy az ne zavarja a Jeruzsálemi Talmud elsajátításában.)

Fentiek még akkor is igazak, ha tudjuk, az alacsonyabb szintek kritikus jelentőséggel bírnak, ugyanis azok egyfajta előszobáit képezik a magasabb spirituális szintekre való emelkedésnek, ahogy azt az elv is kimondja: „Alászállás a felemelkedésért.”]

⁴⁰ *Bráchat* 16b.

⁴¹ *Torá or, Vájérá*, 25a.

¹ Jákob fiaira, Izrael tizenkét törzsének az őseire szoktak általában a „Törzsek” szóval utalni.

⁴² *Pszáchim* 117b.

A szombat, mint az időfelettség

[Az idő felettség, időben való megjelenésének] ugyanezen az elve vonatkozik szombatra is, amely napon keresztül a hét összes többi napja is áldást nyer⁴³. A szombat napja önmagában egy olyan spirituális entitás, amely a földi idő felett áll,^m és amely kihatással van az egész he-tes Isten-szolgálatunkra.ⁿ

Ezért is kell a szombatról, a hét minden napján megemlékeznünk.⁴⁴ A napi zsolnárokban is eképpen hivatkozunk rá: „a szombattól számított első nap”, „a szombattól számított második nap”, amelyek felolvasása részét képezik az „emlékezz meg szombat napjáról”^b cselekvő parancsolatnak. Így Sámáj, a Nagy Öreg is mindent a szombat tiszteletének jelölt ki.⁴⁵

Átlépní az Éden-kert küszöbét: csak ha az egónkat kint hagyjuk

11. A fentiek tanulsága Isten-szolgálatunkra nézve a következő:

Egy zsidóval szemben elvárás, hogy mindenkor szentelje meg önmagát, és mondjon le az evilági vágyakról és örömről, hogy a következő Zsoltár vers szellemében szentelje magát teljes oda-

adással az Örökkévalónak: „Egyet kértem az Örökkévalótól, ...hogy nézzem az Örökkévaló kellemét és szemléljem templomát” stb.⁴⁶

Ám ezzel szemben a következő kibúvóval élhetne: Nem véletlen, hogy egy fizikai testtel és egy azzal együtt járó állati-ösztönlelekkel kötötték össze isteni lelkemet. Miként is lenne várható tőlem, hogy képes legyek lemondani minden földi örömről, és csakis olyan örömök iránt lelkesedjek, amelyek az eljövendő világ és az édenkert örömei közé tartoznak? Hiszen amúgy is „az Örökkévaló kellemé” csakis a túlvilágon válik elérhetővé?

A válasz erre azonban az, hogy minden zsidónak különleges erő adatott Izsák Istenétől, hogy az eljövendő világra és az Éden-kertre koncentrálva, eljuthat addig a pontig amíg „az illata olyan... mint az Éden-kert illata”. Nála is már a jelen valóságban elérhetővé válik [az édenkert szintje]. Ugyanis minden evilági élvezet, még a valódiak is, nem többek némi hulladéknál az Éden-kert örömeihez képest.⁴⁷ És hogyan is lehetnének képesek félretolni a valódi élvezeteket a hulladék kedvéért? Különös tekintettel

nap, a szombattól számított harmadik nap stb...”, mert írva van: „Emlékezz a szombat napjára”.

⁴³ Bécá 16a.

⁴³ Zohár [63b. és] 88a.

^m Lásd a magyarázatot az 5714. *Toldot* szombatjának máámájában.

ⁿ Lásd *Likuté szichot*, 1. kötet, *Böchukotáj*, 9. bekezdés, 285. oldal.

⁴⁴ *Möchiltá, Jitro, Báchodes* 7.; Náchmánidész a 2Mózes 20:8-hoz.

^o 2Mózes 20:8. – Lásd a hivatkozásokat a korábbi lábjegyzetben, ahol azt mondják: Jichák rabbi mondja: Ne úgy számold a hét napjait, ahogyan mások számolják őket (minden hétköznapot a saját nevéen), hanem a szombat napjához viszonyítva”; és *Möchiltá döRásbi*, uo.: „Jehudá ben Bötérá rabbi mondja: Mikor számolod (a hétköznapokat) úgy számold, hogy „a szombattól számított első

[Sámájról, a Nagy Öregről mesélték, hogy egész életében a szombat tiszteletére evett. Így, ha látott egy jó kövér állatot, azt mondta: „Ezt félreteszem szombatra.” Ám ha ezek után talált egy még szebbet, akkor az elsőt megette, és a másodikat rakta félre szombatra. Tehát még hétköznap is a szombat tiszteletére evett. Lásd Náchmánidész kommentárját a 2Mózes 20:8-hoz; és az Áter Rebbe *Sulchán áruchá*, *Orách chájim*, 242:10.]

⁴⁶ *Zsoltárok* 27:4.

⁴⁷ *Likuté Torá, Slách*, 46d.

arra, hogy amikor a lényeg semmissé válik, olyankor az annak alárendelt dolgok különösen semmivé válnak, hát még ha „hulladékról” van szó?⁴⁷

Ebből következően tehát, minden gondolatunkat a dolgok lényegi részére, esszenciájára kell összpontosítsuk. Ezt kizárólag saját önös érdekeinkből kilépvé érhetjük el, Isten-szolgálatunkban a *kábálát ol*, az alázat vállalásával. Azzal összhangban, hogy az Éden-kertbe való felemelkedés előfeltétele is, hogy azt megelőzze a „bemehet a lány a királyhoz”,⁴⁸ azaz az egó-legyűrése.⁴⁹

Ebben rejlik Izsák valódi különlegessége: *páchád Jichák* – Izsák félelme. A ki-

fejezés Izsáknak arra az Isten-félelmére utal, amelyet a *kábálát ol* vállalásán, és saját egójának a legyűrésén keresztül ért el.⁴

Csend a *chupá* alatt

– a belső egység szimbóluma

12. Az előbbi értelmezésen keresztül, az is érthetővé válik, hogy miért szokás a menyasszonynak a házassági ceremónia alatt csendben maradnia.⁵⁰ Igaz ugyan, hogy [a zsidó jog szerint] a „hallgatás beleegezés”,^{50*} de mégiscsak logikusabbnak tűnik, hogy szerencsésebb lenne ezen belegezésnek aktívan hangot is adni. A zsidó szokás – mely a Tóra erejé-

⁴⁷ A Báál Sém Tov és a mezericsi Mágid tanították, hogy amikor valaki meglát egy szép embert vagy tárgyat, akkor fontos hogy lássa a szépségének a valódi természetét és forrását. Például, ha ugyanez az ember élettelen volna, akkor a szépsége sem lenne már továbbra is érvényes. Ebből egyértelműen kiviláglik, hogy a szépség valójában nem a test saját adottsága, hanem az isteni energia élteti azt. A z emberek és a tárgyak szépsége és formája, azok spirituális esszenciájából erednek, amik meg Istentől származnak. A test vagy az anyag önmagukban értéktelenek, csak amolyan keretként, héjként funkcionálnak. Ha tehát az isteni energia a szépség gyökere és forrása, nos ebben az esetben abszurd dolog lenne ezeknek csupán a halvány leképeződéseit hajszolni, amelyek csak elhanyagolható morzsák, a szépség valódi forrásához képest. (Lásd *Cváát háRIVás*, 90. fejezet és 101b., és *uo*. a lábjegyzetek; lásd még *Ávodá zárá* 20a–b.

Szintén itt: A földi örömök önmagukban nem többek, mint értéktelen morzsák az Éden-kert örömeihez képest. A kettő között nem csak mennyiségi különbség van, mint pl.: „Többet ér egy órányi lelki béke a más világon, mint az egész élet ezen a világon” (*Az Atyák tanításai* 4:17.), hanem valódi, minőségi különbség van közöttük: a földi örömök csupán értéktelen morzsák, pályák az Édenhez viszonyítva. Akkor miért is mondunk le a valódi öröm forrásáról az értéktelen morzsákért cserébe?

⁴⁸ *Eszter* 2:13.

⁴⁹ Lásd *Torá Or*, *Eszter* 96a.; *Torát chájim*, *Chájé Szará* 140a-tól.

[A vers azt meséli, hogy a szűz miként járult a király (Áhásvéros) elé, miután felkenték és előkészítették magukat. *Eszter* könyvének allegorikus értelmezésében a

„király” szó Istenre utal (lásd Midrás *Eszter rábá* 3:10.; *Zohár* 3:109a.), és a vers arról beszél, hogy a lélek miként emelkedik fel spirituálisan magasabb szintekre. Mint ahogy már említettük (feljebb, 39. lábjegyzetben), minden felemelkedésnek van egy feltétele: minden előzőleg szerzett tapasztalatot, élményt, tökéletesen el kell felejtenünk, s teljes ego-legyűrést kell tanusítanunk. „És így (szó szerint: ezzel az előkészületi fázzissal, korábbi élményeink figyelmen kívül hagyásával, önmegtadással) a szűz (a lélek) a király elé (egy magasabb szintre) járult (emelkedett fel, közeled a Szentséghez).”]

⁴ Az Ósátyák mindegyike egy külön minőséget, attribútumot jelöl az Isten-szolgálatban. Ábrahámot úgy is szokták hívni mint „Ábrahámnak az én barátomnak” (*Jesájá* 41:8.), és azt írják róla, hogy „szeretetet Ábrahámnak” (*Michá* 7:20.), ezzel is jelezve, hogy a *cheszed* (kegy, kedvesség) attribútuma, a szeretet és a kegy érényei Ábrahámmal kapcsolódnak. Izsákot illetően, Isten úgy utal rá mint „Izsák félelme” (*IMózes* 31:42.), ezzel is jelezve, hogy a félelem és a *gvurá* (szigor) tulajdonságai Izsákhhoz kötődnek (lásd *Mystical Concepts in Chasidism*, 3. fejezet, 5. bekezdés vége, és *uo*. a lábjegyzetekben). Míg a *heszed*, azt fejezi ki, amikor valamihez vonzalmat érzünk, közelebb akarunk kerülni hozzá, addig a *gvurá* általában távolságtartással jár: ez egyfajta félelem, amely annak a szüleménye, hogy ráébredünk saját jelentéktelenségünkre, s arra, hogy végső soron, semmik vagyunk [Isten mellett] (lásd még Maimonidész *A Tóra alapjainak szabályai* 2:2., 4:12.). Ez a teljes önmegtadadás, amelyet Isten-szolgálatunkban a *kábálát ol* segítségével keresztül érhetünk el.

⁵⁰ *Torá or*, *Vájigás*, 45a.

^{50*} *Jövámot* 87b.

vel rendelkezik⁵¹ – miért rendeli el mégis a menyasszony némaságát [amikor beleegyezését adja az eljegyzéshez]?

A hallgatásnak az az oka, hogy a két különálló entitás (vőlegény és a menyasszony) esszenciális egyesülése, amelyben az Örökkévaló ereje manifesztálódik⁵² „egy igaz, áldott nemzedékben”,

csakis a tökéletes egó-legyűrésen keresztül valósulhat meg. Csak ezen keresztül jöhet létre egy mély, belső egység, mely ahhoz vezet, hogy „A derék asszony férjének koronája” lesz.⁵³ [És ezt fejezi ki a hallgatás.]

(*Toldot*, 5714-1954)

⁵¹ Jeruzsálemi Talmud, *Pszáchim* 4:1.; *Pirké dörábi Eliezer*, 45. fejezet.

⁵² Lásd korábbról, *Lech löchá*, 31. lábjegyzetben.

⁵³ *Példabeszédek* 12:4. Lásd *Torá or*, *Vájigás* 44a.

III.

A zsidó életút örök építményei

A vőlegény felügyelete

– óvás az evilági behatásoktól

13. Izsáknak a fentiekben taglalt erénye főleg a házasság kontextusához kapcsolódik. Mint az már korábban kifejtésre került (9. fejezet) Izsák a házassága előtti időt az Éden-kertben töltötte, hogy az védelmet nyújtson számára a „gonosz irigy pillantások” elől. Erre alapozva tanítják Bölcsseink a *Jálkut Simoniban*^r: „És kiment Izsák sétálni [a kommentárok szerint: imádkozni]...” – Honnan ment ki? Az Éden-kertből... – „és látta, hogy íme tevék jönnek. És Rebeka felemelte tekintetét...”^s

A fentiek szellemisége mindenkire érvényes a házasság előtt. Apósom, a Rebbe mondta, hogy egy vőlegénynek nem szabad felügyelet nélkül maradnia a házasságot közvetlenül megelőző napokban, a megóvása érdekében. (Habár ennek az időnek a hosszát nem határozta meg pontosan). Már a *Pirké dörábi Eliezerben* is olvashatjuk (a 16. fejezet végén), hogy egy vőlegényt nem szabad egyedül hagyni, de ennek oka az iránta való megbecsülésben és tiszteletben rejlik, és a törvény az esküvőt követő időszakra vonatkozik. Én azonban úgy hallottam ezt a Rebbétől, hogy a vőlegényt, már az esküvőt megelőző napokban sem szabad egyedül hagyni, mégpedig azért, hogy megóvjuk [a káros evilági behatásoktól].

Az Éden-kert megidézése

a zsidó esküvőn

14. Az esküvő és az Éden-kert közti kapcsolat, már az esküvőn mondott áldások szövegében is fellelhető: „Adj sok örömet e szerelmespárnak, ahogy az Éden-kertben örömet okoztál annak idején első teremtményednek!” [– Mondjuk a hét esküvői áldás egyikében.]

Ezt a kapcsolatot legjobban az Éden-kerti lét egyik legfontosabb előfeltételével lehet jellemezni, azzal, hogy az nem tűri meg magában a gonoszt. Ádámnak is ezért kellett elhagynia az Éden-kertet, mert vétke után – a benne levő rossz miatt – már nem lehetett ott maradása.

A tóratanulás és a spirituális világok

15. Az Éden-kert spirituális világánál alacsonyabb világokon belül is több szintet különböztetünk meg, de általában három ilyen világról beszélünk. Ezek spiritualitásukat tekintve emelkedő sorrendben: az *Ászijá*-, a *Jöcirá*-, és a *Briá* világa.

Az *Ászijá* világa, melynek nagyobbik része rossz, lehetőséget teremt arra, hogy a rossz uralkodjon a jó felett. A *Jöcirá* világa ezzel szemben félig jó, félig rossz, míg a *Briá* világában a jó van túlsúlyban.⁵⁴

Fentiek alapján ragadható meg a Babiloni- és a Jeruzsálemi Talmud közti különbség is. Izrael Földjén kívül⁵⁵ min-

^r *Chájé Szára*, 109. bekezdés.

^s *1Mózes* 24:63-64. Ezzel a témával kapcsolatban (hogy Izsákot a „gonosz szem” elől dugták el, hogy megvédjék), lásd *Brésit rábá* 56:19.

⁵⁴ *Éc cháim* 42:4.; uo. 47:4.; *Likuté Torá*, *Bámidbár*, 3d-től. [A „világok” (és azon belül annak számos szintjének) részletesebb kifejtését lásd *Mystical Concepts in Chassidism*, 4. fejezet.]

den az *Ászijá* világán keresztül érkezik, így Tóra-tanulmányainkban is ennek megfelelően az intrikus vitákat felvonultató Babiloni Talmuddal foglalkozunk időnk legnagyobb részében. A nagy erőfeszítés, amit annak érdekében teszünk, hogy tanulmányozása közben feloldjuk a benne található nehézségeket, egyfajta tisztító hatást gyakorol [az *Ászijá* világ dimenziójára].

(Jichák Lurjá rabbiról mondták, hogy mikor háláhát tanult, azt hat különböző megközelítés szerint tette, és minden kérdést olyan részletességgel igyekezett kifejezni, hogy a végén már teljesen ki volt merülve. Ilyen módon tudta megtörni a *klipát* [a rossz szellemi burkát], amely minden kérdés és nehézség alapját képezi.)⁵⁶

Izrael Földjén belül, minden a *Jöcirá* világán keresztül érkezik. A Jeruzsálemi Talmud is ennek megfelelően általában nagyon tiszta és sima módon tárgyalja a felmerülő problémákat.

Bár a Jeruzsálemi Talmudban is találunk természetesen nehezen feloldható

kérdéseket, ám a rájuk vonatkozó megoldások rögtön meg is fogalmazódnak. Más szóval, a problémák nem töltenek be uralkodó szerepet. Ez analóg a *Jöcirá* világról tanultakkal: találunk még benne gonoszt, mely lehetővé teszi a problémák, nehézségek felbukkasát, ahogy azt az *Igeret hákodes* is tanítja a *Zohár* tanításai alapján, ám a gonosz képtelen rajtuk uralkodni.

Ez arra vonatkozólag is magyarázattal szolgál, hogy hétköznapi Tóra-tanulmányainkat illetően⁵⁷ miért a *nigle* (a Tóra kifejtett része) jelenléte van túlsúlyban – az idő kétharmad részében *niglét* tanulunk, és egyharmad részében meg haszid filozófiát. Ezzel szemben, szombaton a hangsúly a Tóra ezoterikus részén van.⁵⁸ Ez azért van így, mert a hat hétköznapon, az isteni fény az *Ászijá* és a *Jöcirá* világának ruháiba öltözve száll alá a világba, és ezeknek még mind van kapcsolata a gonosszal. Így ezeket a Tóra kifejtett részein keresztül tudjuk megtisztítani, amely az emberi ügyek, tevékenységek spirituális megtisztításával foglalkozik.

minket, hogy mik a megengedett, illetve a tiltott dolgok, a tiszták és a tisztátalanok, az illők és nem illők.

Ez a megtisztulási folyamat (*birur*) nem könnyű, olykor hatalmas erőfeszítéseket igényel. Ezért is tanult az ÁRI hat különböző megközelítésben is háláhát, a hat hétköznapnak megfelelően, amikor az ember a hétköznapi teendőivel van elfoglalva, s amikor a szentség takarása is intenzívebb; valamint egy hetedik, misztikus megközelítésben is, a szombat-napnak megfelelően, amely napot a szentség uralja (lásd később a *szicha* szövegében). Az Ári a fentiek szerint magyarázta felkészülését, hozzátéve, hogy ez a valódi jelentése a talmudi mondásnak: „Miért hívjuk a Tórát *tosjá*-nak (segítség)? Mert [ez a szó rokon a „gyengít” (*máteset*) kifejezéssel, és a Tóra] az ember materialista erejét gyengíti” (*Szánhedrin* 26b.) Mindezt nem passzív, elszenvető értelemben („ez történt”), hanem aktív, résztvevő módon („így kell történnie.”)

⁵⁷ *Kuntres Éc háchájim*, 22. fejezet.

⁵⁸ *Uo.* 25. fejezet; és a Rebbe MáHáRÁS végrendelete.

⁵⁵ *Torá or, Lech löchá*, 13a.

⁵⁶ Chájim Vitál rabbi, *Táámé hámcivot, Váétchánán*.

[A Tóra problémafelvetései, nehézségei és vitái, a világban jelenlévő gonosz és a spirituális tisztátalanság jelenléteiből fakadnak, amelyek a valóságot fátyolozzák el (lásd *Zohár* 3:124b., az *Igeret hákodes* 26. fejezetében tárgyalva). Amikor egy ilyen problémát kell feloldani, akkor úgy kell lefejtünk a háláhát körülvevő pelyvát, mint gyümölcscról a héját. Amikor ezt a *klipát* (héj, amely a gonosz és a spirituális tisztátalanság megfelelője), amely a problémák okozója kettétörjük, azzal a szentséget is kinyerjük az őt kagylóként záró spirituális tisztátalanságból. Ez különösen igaz a *niglére*, a Tóra kifejtett, háláhikus részére, amely mindazonáltal folyamatos összeköttetésben van földi létünkkel és dolgainkkal, amelyek – lévén hogy a jó és a rossz keverékei – folyamatos kihívást jelentenek számunkra. *Nigle* – háláchá – az életünk használati útmutatója, amely arra tanít meg

Ezzel szemben szombaton,⁵⁹ az isteni fény a *Briá* világába öltözve éri el világunkat, így ezen a napon a Tóra belső, ezoterikus részét kell tanulmányozzuk - az élet fáját – ahol nincs szükség a „megtisztásra”.

Ez a magyarázat az alábbi két idézet közötti különbségre is: „Riadjatok az Örökkévalónak” – *הריעו לה' כל הארץ* –, melynek első betűi a *הלכה* (*háláchá*) szót adják ki mozaikszóként, és a hat hétköznaphoz kapcsolódik, valamint a „Boruljatok le az Örökkévaló előtt szent díszben” – *השתחוו לה' בהדרת קדש* –, melynek első betűi [visszafelé olvasva] a *קבלה* (*kabbala*) mozaikszót adják ki, és a szombathoz kapcsolódik.⁶⁰

És bár tanultuk, hogy a gonosz a *Briá* világában is jelen van, de ott a jó uralodik felette. Az Éden-kert az egyedüli olyan hely, ahol semmi hely nem jut a gonosz számára.

Az örök építmény biztos alapjai

16. Fentiek alapján érthetővé válik a kapcsolat az esküvő és az Éden-kert között.

⁵⁹ Lásd feljebb, 55. lábjegyzetben.

¹ Az „élet fája” (*1Mózes 2:9.*) a *nisztárt*, a Tóra ezoterikus szintjét szimbolizálja (kabbala, haszid filozófia, *pönimijut háTorá* – a Tóra lelke). A „jó és a rossz tudásának a fája” a *niglét* szimbolizálja – a Tóra kifejezett, revelált részét (Talmud, *háláchá*) amely azzal foglalkozik, hogy mely dolgok megengedettek, tiszták, illők, illetve melyek tiltottak, nem illőek, tisztátalanok). Lásd *Zohár 3:124b.*, és *Igeret hákodes 26. fejezet*; szintén lásd *Zohár chádás, Tikunim, 106c-d.*; *Zohár 3:153a.*; és *Kuntresz Éc háchá-jim 3., 5., 11–13. fejezetek*, és 3. függelék.

⁶⁰ Az *ÁRI Likuté Torája*, valamint *Sáár hápszukim a Zsol-tárok 100-hoz.*

[A 100. zsolárt, amely a *הריעו לה'* verssel kezdődik, kizárólag hétköznapi imáinkban szoktuk elmondani, mivel ez szimbolizálja a Szentélyben annak idején bemutatott hála-áldozatot, amelyet csak hét közben volt szabad bemutatni. Valmint minden étel-áldozatot megkeletlenül (maca) kell bemutatni, kivéve a hála-áldozat kelt

Az esküvő egy olyan építmény, olyan struktúra, amely mindörökké kell, hogy fennálljon. Ahhoz, hogy ezt elérhessük azonban, először olyan spirituális magasságokban lévő alapot kell létrehozni, amelyhez a gonosznak nincs semmimű hozzáférese. Olyannyira, hogy már előre ki lehet zárni a „nehogy kinyújtsa kezét és vegyen az élet fájáról is, hogy egyék és örökké éljen”⁶¹ veszélyét. Csak ilyen módon érhetjük el, hogy az építmény örökké fennálljon, az abszolút isteni igazságot tükrözve.

Ennek megfelelően, óvásra van szükség [az esküvő előtt]. Ahogy az őrzés jelentését számos forrás kifejti⁶² – hogy ezáltal biztosan elérjük, hogy házasságunk egy olyan építmény legyen, mely örökké fennáll, s amelyre vonatkozólag Isten is boldogan teljesíti azon kérésünket, hogy „Adj sok örömet e szerelmespárnak, ahogy az Édenkertben örömet okoztál annak idején első teremtményednek!”

tésztáját (*chámeç*), és a két cipót (Sávuotra); *Mönáçhot 5:1.* A *homéc* a *klipát* szimbolizálja. Ebből kifolyólag az 56. lábjegyzetből tanulhatjuk, hogy ez miként kötődik a *háláchá* tanulásához, mely hét közbeni tanulmányaink alatt kap nagyobb hangsúlyt.

A 29. zsolárt, amelynek a *הבו לה'* a második verse, amelyet a szombat előestéjén mondjuk, a szombat köszöntése alkalmából (ennek a zsolárnak a szombat napjához fűződő különleges kapcsolata kerül kifejtésre hosszasan az *ÁRI Sáár hákávanotban, Kábálat sábat* kezdő szavakkal, 1. magyarázat), ezzel is jelezve a kabbala tanulás (fontosságát szombaton).]

További magyarázatért a haszid filozófia megvilágításában lásd *Szidur im Pérus hámilot* ugyanerre a zsolárra [88-tól]; és *Pérus hámilot*, második kiadás, 141. fejezet-től.

⁶¹ *1Mózes 3:22.* – lásd *Torá or, 5d.*

⁶² Lásd *Likuté Torá, Röé 23c.* és az ott idézett hivatkozások.

Rabbinikus tanulmányok az esküvő előtt

17. Fentiek egy másik témát is tisztába tesznek. Apósom, a Rebbe mondta, hogy esküvőjét megelőzően, apja [a Rebbe RáSáB] arra kérte, hogy az esküvő előtt tanuljon rabbinikus tanulmányokat és tegye le a rabbivizsgát.

A történetből úgy tűnik, hogy minden bizonnyal a Rebbe RáSáB is hasonló útmutatást kapott annak idején az ő apjától [Rebbe MáHáRáS]. Ezt támasztja alá azon levél megszólítása is, melyet a Rebbe MáHáRáS küldött a Rebbe RáSáBnak, az esküvője környékén: „Fiam, rabbi...”.

Ebből a történetből úgy tűnik, hogy a rabbinikus tanulmányok a házassághoz kapcsolódnak, s azt meg kell, hogy előzzék.

A háláhá a legmagasabb szintű isteni megnyilatkozás

18. A rabbinikus tanulmányok lényege a törvény meghatározása – „igaz ítélet az igazságának megfelelően.”^u

Van egy általános alapelve, amely szerint bármely logikus érv, vélemény, amelyet a Tóra tanulás során sorakoztatunk fel, igaznak minősül, ahogy azt Bölcseink is megfogalmazták: „Ezek is, azok is az élő Isten (אלוקים חיים) szavai.”⁶³

A háláchának (végső törvény) a különlegessége viszont abban rejlik, hogy az nem

csak igaz, de a teljes, és abszolút igazságot képviseli. A háláhák nem csak az élő Istennek a szavai, de ahogy Bölcseink is megfogalmazták: „az Örökkévaló velem van (הויה עמו)”, mert a háláchá az ő véleményét követi” nos tehát a háláhá az ő nézeteinek a megfelelően megszabottak”.⁶⁴ [A különböző vélemények és viták Istennek az Elokim (אלוקים) nevéből fakadnak, míg] a háláchák a Tetragrammatonból, a négybetűs istennévből, Isten legmagasabb szintű revelációjából (הויה). [Ennek alapján érthetővé, hogy a háláhá sokkal több, mint csupán egy elfogadott érv, vagy vélemény.]⁶⁵

Amikor valaki [a tóratanulás során] egy jó érvet sorakoztat fel, indoklása „szavai az élő Istennek (אלוקים חיים)”. De könnyen lehet, hogy érvei csak átmenetileg állják majd meg a helyüket, és amint egy jobb érv merül fel, a korábbi indoklás megkérdőjeleződik. Ezzel szemben az éleselméjűség, és az ok-okozati finomságokra való érzékenység tesz valakit képessé arra, hogy igazán jó érveket tudjon felsorakoztatni egy adott témában, „az élő Isten szavait”. Igaz, előfordulhat, hogy ez csak ideiglenesen áll fenn, s egy idő után jön valaki, aki még jobb érveket tud felvonultatni, ami az előzőket megcáfolja ez által. A *pszák háláchá* (a háláchikus szabálydöntvény) ezzel szemben időtlen, és örökre megmarad ugyanabban az állapotában.

^u Szó szerint: az igazság igazsága.

⁶³ *Éruvin* 13b.

[Igaznak számítanak, habár látszólag egymásnak ellent mondanak. Lásd *uo.* a kommentárokat, különösen *RIT-VÁ* kommentárját; valamint Rási kommentárja a *Kötubot* 57a-hoz; és a kommentárokat az *Atyák tanításai* 5:17-hez.]

^v *ISámuel* 16:18.

⁶⁴ *Szánhedrin* 93b.

⁶⁵ Ez részletes kifejtést nyer a *Vájdábér Elokim* 5626-ban.

[A különböző vélemények, és a viták Istennek az *Elokim* nevéből fakadnak, míg a háláchák a Tetragrammatonból, Isten legmagasabb szintű revelációjának a nevéből. (Lásd feljebb *Vájérá* hetiszakasz c és 23. lábjegyzetében a különböző Isten nevek közti különbség jelentőségéről.) Ennek alapján érthetővé válik, hogy a háláchá sokkal több, mint csupán egy elfogadott érv, vagy vélemény.]

Egy rabbinikus bírónak olyan ellenérvekre is fel kell készülnie, amelyek szembe mennek a háláhikus döntésével. Neki mégiscsak a döntésének értelmében a háláhát kell érvényesítenie. Ebben rejlik a háláhák valódi különlegessége, hogy azokat nem lehet felülírni, mivel, időtlen, abszolút igazságot képviselnek.

A Misna is ezzel egyetértésben tanítja:⁶⁶ „Miért jegyezték fel a Bölcsek azon egyéneknek is az álláspontjait, akiknek a véleménye ellentétes a háláhával? Miért volt ez szükséges, ha egyszer az övéjüktől eltérő többségi véleményét elfogadták, az övéket meg elvetették?

Az egyik kommentár szerint, a Misna azt válaszolja erre, hogy [azért fontos megemlíteni az egyén véleményét is, még ha az ellentétes a végső háláhával, hogy] nehogy később felmerüljön másban legközelebb ugyanazzal az érveléssel megkérdőjelezni a háláchá döntését. Az egyéni véleményt tehát azért fontos rögzíteni, hogy kiderüljön belőle, hogy már ezen érv is korábban tárgyalásra került, mindazonáltal a háláchá másként szabályozott.

Ez ad magyarázatot a rabbinikus tanulmányok és a házasság intézménye közti kapcsolatra vonatkozólag is. A házasság is olyan, mint a háláhá, egy „örökkön fennálló építmény.”

A spirituális otthon-teremtés fontossága

19. Egy még explicitebb tisztább magyarázattal kifejtéssel ezt a következő módon lehet kifejtteni:

Az emberi szükségletek három fő csoportba sorolhatók: evés, öltözködés, és lakhatás.⁶⁷

A lakhatás igényének a különlegessége annak állandóságában rejlik. Ennélfogva számos helyen olvashatjuk – a ruha és az otthon igénye közt kifejeződő különbségek közt –, hogy míg otthonunkra állandóként tekintünk, addig ruházatunkra ideiglenesnek. Bármilyen jó is legyen egy ruhadarab, annak használatát csak korlátozott ideig tervezzük. Ezzel szemben az otthonra állandóként tekintünk – ahogy erre az „örökkön álló építmény” kifejezés is utal.^w

A Tórában az összes világi dolog is fellelhető. Sőt! Azok tulajdonképpen belőle erednek, ahogy a mondas írzi: „Az Örökkévaló a Tórába tekintett, és megteremtette a világot.”⁶⁸ Nos tehát, [csak úgy mint a többi világi dolog], a ruha és a lakhely analógiája is bizonyára fellelhető a Tórában.

Egy logikus érv, vagy vélemény olyan, mint egy ruhadarab. Egy ideig jónak tűnik, és betölti hivatott funkcióját, ugyanis amíg az illető ezen érv javaslatával él, teljesíti a Tóra-tanulás parancsolatát. Sőt, ezt megcselekedvén egy nagyon fontos részét teljesíti az egész Tóra-tanulás folyamatának.⁶⁹ Ám mindazon által tudni kell, hogy lehetséges, hogy ezeket az érveket egy idő után meg fogják cáfolni, el fogják vetni.

Ezzel szemben A zsidó vallásban a rabbinikus döntvény jogi szabályozás (a háláchá) olyan, mint egy otthon: állandó.

⁶⁶ Édujot 1:6.

⁶⁷ Likuté Torá, Bráchá 98d.

^w A házassági szertartás egyik áldása; lásd még Rási kommentárját a *Kötubot* 8a-hoz *binyán ádej* kezdő szavakkal.

⁶⁸ *Zohár* 2:161a. [Lásd korábról, *Brésit*, 6. lábjegetben]

⁶⁹ Lásd szintén *Bává möciá* 84a. [R. Jochánán mondta: Amikor kimondtam egy törvényt, Lákiás fia huszonnégy kifogást emelt ellene, amire én huszonnégy választ adtam, amelyek következőképpen a jogi vita átfogóbb megértéséhez vezettek.]

Ez érthetővé teszi a házasság (zsidó otthon építése) és a rabbinikus közti közös vonást: mindkettőben megtalálható a „ház” [állandóságnak] a jellemzője.

40 éves kor:

A házasság és a tanulás kapcsolata

20. Csak úgy, ahogy általános értelemben fellelhető a párhuzam a házasság és a rabbinikus tanulmányok között, úgy részleteikben is számos egybeesést találhatunk. Ahhoz, hogy valaki rabbinikus bírói szerepet betölthessen, el kell érnie a negyven éves életkort.⁷⁰ Ezt Bölcséink mondásából tudjuk,⁷¹ ők azt tanították, hogy egy ember negyven éves korára éri el mesterének intellektusát. Ugyanezt az elvet Izsák és Rebeka házassága kapcsán is megtaláljuk, amely az első Tórában leírt házasság volt: „Izsák pedig negyven éves volt midőn elvette Rebekát.”^x

Sőt, ebben a kontextusban értelmezhetjük azt a midrást is,⁷² amelyet Rási idézett, nevezetesen, hogy Izsák esküvője előtt, Ábrahám egy „ajándékozási szerződés” keretein belül mindenét Izsákra hagyományozta.

Átvitt értelemben ez jelentheti azt is, hogy „felfogta mesterének intellektusát”, vagyis hogy Izsák magáévá tette Ábra-

hám – [apja és] mestere – minden tudását, és mestere értelmének ezen „megragadása” volt a házasságának a szükséges előzménye.

Előbb tanulni, aztán házasodni

21. Ez arra a szokásra vonatkozólag is magyarázattal szolgál, hogy miért szokás megszerezni a rabbinikus képesítést még az esküvő előtt. Ugyanis ahogy a világ a Tóra által jön létezésbe – „az Örökkévaló a Tórába tekintett és megteremtette a világot”⁷³ – úgy az emberekben lévő egyéni kis világokat is ez a „Tórába tekintés” tartja fenn, mint az már kifejtésre került korábban.

Szintén ezen okból kifolyólag hívják fel kap a vőlegényt a Tórához az esküvője előtt felhívást a Tórához.⁷⁴

Ebből következően, mielőtt valaki útnak indulna, hogy Izrael népének egy új otthonát megteremtse, a Tórában kell, hogy otthont építsen: ez a rabbi avatás lényege. Ha már a Tórában sikeresen otthont építettünk, akkor fizikai otthonunk is tartós lesz az „igazak nemzedékében, amely áldott.”

(*Ros chodes Kiszlév 2. Napja,*
5713 – 1952)

⁷⁰ Lásd *Sulchán áruch, Jore Deá*, 242:31.

⁷¹ *Ávodá zárá* 5b.

^x *1Mózes* 25:20.

⁷² *Brésit rábá* 59:11.

⁷³ Lásd feljebb, 68. lábjegyzetben.

⁷⁴ Lásd *Mágén Ávrahám a Sulchán áruch, Orách chájim*, 282. fejezetére; lásd még *Vökol bánájich* 5689. (*Drusé chátuná*).

IV.

A szentség szikráinak a visszaemelése

„Furfang” – a kígyó bűnének a helyrehozása

22. Egy máámárból tanuljuk,⁷⁴ hogy miért kellett Jákobnak kifejezetten a *mirmá* [furfang] útján megszereznie Izsák áldását. (Bár való igaz, hogy ez a Tóra (Jákob) bölcsessége által történt,⁷⁶ ám mégis csak annak azon részén keresztül, amelyet *mirmának*, *furfangnak* hívunk.) Az áldásokat azért kellett a furfang útján megszerezni, mert ezzel lehetett felemelni a Szentségnek azon szikráit, amelyek a szintén „furfangos kígyó”⁷⁷ által süllyedtek nagyon mélyre. Ezek alapján érthetővé válik, hogy [mivel a szent szikrák alásüllyedése a kígyó furfangja által történt] így megtisztulásuk és a Szentségbe való visszaemelésük is a furfangon keresztül kellett, hogy történjen. Ahogy azt a *Zsoltáros* is mondja: „megtisztulttán tisztán bánasz, fonákkal ferdén.”⁷⁸

Rebeka közbelépése

23. Ez azt is megmagyarázza, hogy Rebeka miért beszélt rá Jákobot, hogy el-

sőként szerezze meg atyjuk áldását, miközben biztosította őt: „Reám az átkod fiam!”^y Azaz, ha Jákob tette átkot vont volna maga után, Rebeka azt teljesen magára vállalta volna.

De mégis miféle biztosíték ez? Minden gyerek, Jákobról nem is beszélve, törődik az anyjával. Akkor mégis, hogyan tudta Rebeka meggyőzni Jákobot [azzal, hogy maga jelentkezett áldozatként helyette]? Látjuk, hogy végül Jákob engedett ezen győzködésnek. [De miért?]

Jákobot Ádámhoz szokták hasonlítani.⁷⁹ Ő volt az, aki jóvá tette [Ádám] vétkeit. Mint azt a kabbala munkáiban kifejtik:^z Ádámot a kígyó furfangja vezette félre, így annak érdekében, hogy ezt javítani tudja, és áldásokban részesülhessen, Jákobnak is furfang útján kellett azokat megszerezni. „Eljött testvéred álnoksággal és elvette a te áldásodat.”^{aa}

⁷⁵ *Vájomer... Jisráél jihje sóméché 5694*. lásd még *Torát chájim*, *Toldot* végén; és *Vájikách lo Jáákov 5678*.

⁷⁶ *Brésit rábá 67:4*. [Lásd még *Targum Onkelosz*, és *Rási az 1Mózes 27:35-höz.*]

⁷⁷ *1Mózes 3:1*.

⁷⁸ *Zsoltárok 18:27*.

[Lásd *Rási kommentárját* uo. a 26. vershez, amelyben a reciprocitás elvére hívja fel a figyelmet, azaz a mértéket mértékért elvre. Lásd még korábban Noách hetizakaszban s) lábjegyzetben és később a *Mikéc* hetizakaszban a 17. bekezdésben, az ee lábjegyzetben.

A *mirmá* a cselet, fortélyt jelent, az egyenesség antitézisét: Jákob magát álcázva szerezte meg az áldást Ézsau elől. Habár mikor értelmezzük ezen epizódot, még a midrási interpretáció – miszerint ez a Tóra bölcsességének

a megnyilvánulása volt – ellenére is szembe kell néznünk azzal a ténnyel, hogy egyenes úton nem kaphatta volna meg az atyai áldást. Azonban, ahogy azt a *Zohár 1:143a*. írja, párhuzam van ezek között az áldások, és az éden-kerti kígyó ravasz tette között. Jákobnak mértékről mértékre kellett visszaszereznie azon áldásokat, amelyeket a kígyó csalt el [az Éden-kertben] rászedéssel, és az igazság ferdítésével. A kígyó tisztátalan és bűnös ravaszságát csak egy ilyen tisztá csellet – a Tóra bölcsességével – lehetett helyrehozni, Jákob fortélyával, mint azt a *szicha* magyarázza.]

^y *1Mózes 27:13*.

⁷⁹ *Bává bátrá 58a*.

^z Lásd *Igeret hákodes 7*. fejezet, és a 22–23. lábjegyzetekben az angol fordításban.

^{aa} *1Mózes 27:35*.

Önfeláldozással lehet csak minden számítást felülmúlni

24. Röviden összefoglalva a következő ennek a magyarázata:

Egy olyan esettel van dolgunk, amikor valami olyasminék lesz valaki a birtokában, ami természetéből, és eredetéből fakadóan meghaladja az emberi értelmet. (Vagy Ádám vétkének, a tudás fájának az esetében éppen alul múlja azt). Ebből kifolyólag a befogadónak is úgy kell készülnie, hogy azt egy ehhez illő fogadó edény nyel tudja a magáévá tenni. Tehát nem az emberi értelemre és felfogóképességre alapozva, hanem akár kockázatot vállalva, a teljes odaadáson, a *möszirut nefesen* keresztül. Rebeka is ezért mondta: „Reám az átkod fiam!” Kész volt az önfeláldozásra *möszirut nefesre*, mert az atyai áldásokat is csak ezen keresztül lehetett megszerezni, elhagyva minden racionális számítást. Valójában pont Rebeka szavai születték meg Jákobban is az önfeláldozás készségét.

⁸⁰ Ehhez a történethez hasonló módon rejtőzött el a *Cemách cedek*, hogy hallja az Álter Rebbe tanításait.

[A *Cemách cedek* kilenc éves volt abban az időben, és egy kemencében rejtőzött el; ezzel nagy veszélynek tette ki magát arra az esetre nézve, ha a kemencét begyújtották volna. Az Álter Rebbe később ezt az esetet úgy kommentálta, hogy a Tórát csak a önfeláldozáson keresztül lehet megszerezni, és erre Mózes személyét hozza fel példának.]

Lásd *Széfér hámaámárim* 5708, 234. oldal (valamint *Likuté Diburim*, 550. oldal) az eset részletesebb kifejtését.

⁸¹ *Brésit rábá* 66:3.

⁸² *Báti lögáni* 5710. [5. fejezet; *Széfér hámaámárim* 5710, 117. oldalról, részletesen kifejtve a *Széfér hámaámárim*, *Báti lögáni* 1. kötetben, a 63. oldalról.

„Az ellenkező oldal ostobaságai (értsd: a gonosz) az embernek azokra a hajlamaira utal, melyek vétkezésre ösztönzik, ugyanis a vétek az nem más, mint ostobaság, irracionális, amint azt a mondás örzi: „Az ember nem követ el kihágást, egészen addig, amíg az ostobaság szelleme belé nem költözik.” (*Szotá* 3a.) – az ilyen ember nem veszi figyelembe szent lelkét, és minden cselekedete azokhoz az állatokéhoz hasonlatos, amelyek nem gon-

Ugyanez a hozzáállás szükséges általánosságban a Tóra befogadásához is. [Ahhoz, hogy magunkévá tudjuk tenni a Tórát szükség van az önfeláldozásra.]⁸⁰ Nem véletlen, hogy Izsák áldásai a Tóra különböző dimenzióit szimbolizálják.] Bölcsseink is ennek fényében mondták a Midrásban⁸¹ az Izsáktól Jákobra ruházott áldásokkal kapcsolatban: „A mennyek harmatából” – ez a zsidó Bibliára utal; „és a föld kövérijéből” – ez a Misnára való célzás; „kukorica” – ez a Talmudot szimbolizálja; „és bor” – ez meg az Ágádára.

A Szentség furfangja, mint korábban említettük, a Tóra bölcsességéből ered, mely az embert azon képességgel ruházza fel, hogy spirituálisan magasabb szintre emelkedjen. A Rebbe is ebben a megvilágításban magyarázza a máámárban, hogy a mi végső célunk az, hogy a „másik oldal” [a rossz] ostobaságait a szentség „bolondságaiva” alakítsuk.⁸²

dolkodnak, és nem is tudnak semmiről (*Zohár* 1:121a.). Ezzel szemben létezik a szentség ostobasága, amikor valaki olyan lelkesedést érez a parancsolatok megtartása és a szentség iránt, hogy felül emelkedik a világ szokásrendje által diktált viselkedési formákon, s ez által az emberi értelmet meghaladó élményből fakadó viselkedése külső szemmel nézve ostobának tűnhet. A Talmud (*Kötubot* 17a.) mesél ezzel kapcsolatban egy történetet: Smuel ben Jichák rabbi a menyasszony előtt táncoltak három gallyal, melyeket zsonglorködve egymás után dobáltak fel a levegőbe (hogy ezzel a mutatvánnyal szórakoztassák a menyasszonyt és a vőlegényt). Zérá rabbi ezt a következőképpen kommentálta: „Szegényt hoz rák az öreg ember” (azzal hogy „ostobán” viselkedik). Ám amikor Smuel rabbi meghalt, egy tűz oszlop jelent meg, amely elkülönítette őt a többiekől – ami a hagyomány szerint egy generáció alatt csak egyszer, legfeljebb kétszer történik meg (tehát csakis a legnagyobb cádikokkal). A Talmud ebből azt a következtetést vonja le, hogy ezen privilégiumot a „furcsa viselkedésével” érdemelte ki, ahogy azt az írás is örzi: „Ostobasága támogatta”; más szóval, a parancsolatok megcselekvése iránt érzett lelkesedése, amely talán ostobán hatott kívülről, való-

A „másik oldal” ostobaságait átalakítva, sokkal magasabbra emelkedhetünk, mint azon Isten-szolgálatunk által, amelynek az értelmünk és felfogóképeségünk szolgáltatója az alapjait. Ugyan-

is előbbi utat járva, a Szentségnek egy olyan magasztos szintjére emelkedhetünk, amely még a Szentség értelmét is meghaladó spirituális szinten van.⁸³

(*Svát 13. 5711 – 1951*)

jában segítette abban, hogy egy magasabb spirituális szintet érjen el.

Az „ellenkező oldal ostobasága” teljesen irracionális, amely az emberi intellektus alatti szenten van, tehát meg kell tisztítani, vagy azzal hogy eltávolítjuk, vagy azzal hogy átalakítjuk – mértékről mértékre – a szentség ostobaságává, amely az emberi értelmet meghaladó spiri-

tuális szinten van, sőt a szentség által képviselt értelem fölött áll, amely az embert arra ösztönzi, hogy a Tóra és a micvák szentsége által diktált viselkedési formának megfelelően viselje magát.]

⁸³ *Uo.*, valamint *Kuntresz Umáján*, 26–27. fejezet. Maimonidész, *Az emberi magatartás szabályai* 2:2.; *A megtérés szabályai* 10:3. („mint aki szerelmesen epekedik stb.).

V.

A spirituális jólét és a fizikai áldások

**Jákob tíz áldásában
a teremtés esszenciája**

25. [Izsák a következő szavakkal kezdte a Jákobnak adott áldást:] „Adjon neked az Isten...”^{aa*}. A Midrás^{bb} úgy tanítja, hogy [ez az áldás, ami] tíz tételből állt, párhuzamba vonható azzal a tíz mondattal, amelyekkel Isten a világot teremtette.^{dd}

Amikor a tórai irodalomban ilyen párhuzamokról van szó, akkor nem egyszerűen a két téma számszerű egyezőségére történik utalás, hanem arról van szó, hogy a két dolog tartalmilag is egyezik, és ebből következik, hogy a számszerűség tekintetében is egyeznek egymással.

Az általános percepció azonban a fordított sorrendben működik: a későbbitől a korábbiig, az okozattól az okig és az egyszerűtől a komplexig. Így annak érdekében, hogy eljussunk annak a tudásához, hogy a dolgok között tartalmi összefüggés van, először a [felszínes kapcsolatot] vesszük észre, azt hogy egyezés van a számértékek tekintetében. (Az okozattól haladunk az ok felé) a könnyebbtől a nehezebb felé.

Annak érdekében, hogy képesek legyünk megérteni a témák között fennálló valós kapcsolatot, összefüggést, azok természetét, esszenciáját kell megértenünk. Ezzel szemben, pusztán számokat felismerni és azonosítani ennél sokkal egyszerűbb, mindenki számára nyilvánvaló dolog. En-

nek megállapításához nem kell azok természetén hosszabban töprengenünk, egyszerű számolás útján is eltudunk jutni a felismeréshez. Felismerjük a számok egyenlőségét, és ebből ismerünk rá arra a tényre, hogy a témák is kapcsolódnak egymáshoz.

**Minden szervünkben
isteni küldetést hordozunk**

26. Példának okáért: ismert, hogy a Tórában 248 tevőleges előírás van az emberi testben lévő 248 szervnek megfelelően, a 365 tiltó parancsolat pedig a 365 vénának felel meg.⁸⁴ Itt sem csupán annyit jelent a kettő közötti kapcsolat, hogy a számaikban egyeznek, hanem valójában esszenciájukban van összefüggés. Az 613 parancsolat az emberi lélek spirituális szerveinek felel meg, és innen nyerik életerejüket a fizikai test szervei.

Ebben a kontextusban magyarázza a kommentár⁸⁵ a „Feddhetetlen légy az Örökkévalóval, a te Isteneddel”⁸⁶ verset is. A 613 parancsolatban elért feddhetetlenség, tökéletesség vezet a lélek szerveinek a feddhetetlenségéhez, ami ennek következtében a fizikai test 613 szervébe és vénájába közvetít életerőt, vitalitást.

Mivel tehát minden egyes szerv egy adott parancsolattal van párhuzamban, az emberi test szerveinek és vénáinak a száma is meg kell egyezzen a parancsolatok számával.

^{aa*} 1Mózes 27:28.

^{bb} Pirké dörábi Eliezer 32. fejezet.

^{dd} Lásd korábról, Brésit -A, a lábjegyzetben.

⁸⁴ Zohár 1:170b.

⁸⁵ Likuté Torá, Nicávím, 45c.

⁸⁶ 5Mózes 18:13.

Az isteni tíz parancsolat már a tíz teremtőmondatban jelen volt

27. Ugyanez vonatkozik a „tíz-tíz az egyik kanál, a szentség sékelje szerint”,⁸⁷ versre, amellyel kapcsolatosan az áll, hogy a tíz teremtő mondat a tíz parancsolatnak felel meg.⁸⁸

Itt sem egyszerűen arról van szó, hogy a párhuzam egyedül a mondatok számának egyezésében jelenik meg, hanem esszenciális kapcsolat van a kettő között.

Ugyanis magának a világegyetemnek a tíz teremtő mondaton keresztüli létrejötte is a Tóra útján, és a Tóra kedvéért valósult meg: **בראשית**⁸⁹ (*Brésit – Kezdetben...* [teremtette Isten az eget és a földet]) – azaz (a világ) a „Kezdet”, vagyis a Tóra kedvéért teremtett. Hiszen a [Tórát] **ראשית**-nek (*résit, kezdetnek*) nevezik.

Sőt, addig a bizonyos „hatodik napig” – Szíván 6-ig, tehát a Tóra-adásig – „a menny és a föld dühöngött” ám Tóra-adáskor „a föld... lecsendesedett”⁹⁰ – a Teremtés állandóságát ért el.⁹¹

Tartalmi összefüggés tehát az oka annak, hogy ezek számukban is megegyeznek. A tíz teremtő mondat azért hangzott el, hogy [a teremtett világban teljesüljön] a tíz parancsolat, melynek nem más a célja, mint hogy a benne lévő szellemi tartalom által felemelje mindazokat a teremtményeket, amelyek a tíz teremtő mondat által jöttek létre. Tehát két, egymással számban megegyező dolog esszenciájában is kapcsolódik egymáshoz. A tíz teremtő mondat a tíz parancsolat-

nak köszönhetően született meg: céljuk az, hogy minden olyan dolgot, amelyek általuk teremtettek, ragyogjon át a tíz parancsolat szellemisége.

Áldásos életünk a kőtáblák hozadéka

28. Mikor egy zsidó a tíz parancsolattal kapcsolódik a tíz teremtő mondatához, tehát amikor a Tóra fényével világítja meg a világot, akkor mind a fizikai-, mind a spirituális értelemben áldások sokaságát hívja magára, ahogy a zsidó Biblia Tóra is írja: „Ha a törvényeim szerint jártok ...akkor megadom esőiteket az ő idejükben...”⁹² – azaz mindazt az áldást, amely az idézett szakaszban található.

Mivel a fent említett áldásokat azért kaphatjuk meg, mert a tíz parancsolat révén tartalommal töltjük meg a tíz teremtő mondatot, így az ezáltal megnyert áldások száma is tíz. Ezért lett Jákob is tíz áldással megáldva, a tíz teremtőmondatnak megfelelően.

A micvák valódi értéke az eljövendő világban realizálódik

29. Ezek alapján már érthetővé válik a Zohár tanítása is:⁹³ Eleázár rabbitól kérdezték: Mi az oka annak az oka, hogy azok az áldások amelyeket Jákob kapott, nem teljesültek be, de azok amelyeket meg Ézsau kapott, azok igen. Eleázár rabbi erre azt felelte: „Jákob a Mennyekben kapta meg a részét, míg Ézsau lent a földön.”

Ahhoz, hogy ezt megértsük, meg kell vizsgálnunk a következő verset: „Igazsága

⁸⁷ 4Mózes 7:86.

⁸⁸ Zohár 3:11b. [a versből hivatkozott „tíz-tíz” kifejezést említi meg].

⁸⁹ Rási kommentárja az 1Mózes 1:1-hez.

⁹⁰ Zsoltárok 76:9.

⁹¹ Lásd Sábát 88a.

⁹² 3Mózes 26:3-4.

⁹³ Zohár 1:143b.

örökké fenn áll”⁹⁴ Ezt úgy kell érteni, hogy a most megcselekedett adakozás, kegyesség és általában a micvák (melyek mind a világ spirituális megtisztításának eszközei) olyan spirituális megtisztulási folyamatot gerjesztenek, amely örökké fenn áll. A parancsolatok megtartása ugyanis az *Ácilit* világot ragyogják be és töltik fel isteni energiával, de ez a fény most olyan mintha egy dobozban tárolódna, mint ahogy az ékszereket tartjuk a dobozban Ezek a fények az eljövendő világban fognak manifesztálódni, mely örökké fog tartani.⁹⁵

Mivel a fent említett áldások a micvák megtartásán keresztül realizálódnak, így azon isteni fény is, amelyet a micva megtartásán keresztül lehet felszabadítani, ugyancsak rejtve marad – mint egy dobozkában. [Ezt jelenti tehát az, amit Elázár rabbi mondott Jákob „mennyben kapott” áldásairól.]

Ezek alapján jut a Zohár azon következtetésre, hogy „az eljövendő világban” Jákob a fizikai világban is megkapja az áldásokat, míg „Ézsau teljesen meg fog semmisülni”. Jákob pedig [az áldásban

fog részesülni], mind ebben a világban, mind az eljövendő világban.

Ez egyezik a korábban mondottakkal is: azon isteni fény, amelyeket a micvák megtartásával szabadítunk fel, az eljövendő világban fog manifesztálódni, sőt, még a mi fizikai világunkban is. (Valójában éppen ez az eljövendő világ állapotának különlegessége, hogy a fizikaiság nem fogja zavarni vagy takarni a spiritualitást, hanem szervesen fognak egymáshoz kapcsolódni.) Hasonlóképpen az áldásokkal: Ézsau teljesen ki fog pusztulni a fizikai világból, Jákob áldásai pedig végül ebben a világban is be fognak teljesülni, azoknak a fizikai formájában is.

Ízelítő az eljövendő világból

30. A *Mágén Ávrahám*⁹⁵ egyik *passzusában* idézi szabályként az *ÁRI* írását, hogy a szombat előtti délután kóstolnunk kell a szombatra szánt ételekből. Ahogy az *Írás is* tudatja: „azok, akik megkóstolják, kiérdemlik az életet.”⁹⁶

Azon számítás alapján, hogy „A világ hatezer évig fog fennmaradni”⁹⁷, a mosta-

⁹⁴ *Zsoltárok* 112:9. Lásd *Igeret hákodes* 32. fejezet.

⁹⁵ A parancsolatokra úgy is szoktak utalni, mint a „király testrészei” (*Tikuné Zohár* 30:74a.; lásd még *Zohár* 2:118a. További magyarázat a *Tánjá* 23. fejezetében). Ezen kívül, a misztikus irodalomban még előfordul, hogy a „620 fényoszlop” néven említik meg, ezzel is a 613 törói, és a 7 rabbinikus parancsolatra utalva; lásd *Igeret hákodes*, 29. fejezet). Ennek jelentősége, hogy bármiikor amikor megcselekszünk egy parancsolatot, azzal isteni fényt, a mennyei király manifesztációját idézzük elő. Azonban a mi fizikai világunk, amely minden szempontból korlátozott, és takarja az isteni szentséget, nem képes magába fogadni az isteni fény ezen intenzív, végtelen ragyogását. Ezt az igazságot foglalja össze a talmudi elv: „Ezen a világon, a parancsolatokért nem kapunk jutalmat” (*Kidusín* 39b.) – kivéve a gyümölcsöket a micvának (tehát a parancsolatok megtartása gerjesztette hatást, szemben azzal a fő jutalommal, amelyekből ezek a „gyümölcsök” nőnek ki, ahogy azt a *Péá* 1:1. említi), amely

engedi az isteni fény bizonyos „mértékű behatolását (lásd hosszabban *Igeret hákodes* 3. fejezetében).

A mi időnkben, az ember feladata az, hogy megőrizze a parancsolatokat, s ezen keresztül egy magasabb spirituális szintre emelje fel a fizikai világot és annak teremtményeit, hogy ez által is plusz isteni fény hatolhasson a világba. És habár ezeknek az isteni fényeknek a ragyogása jelenleg nem érzékelhető, mert takarásban vannak, s nem tudnak tovább hatolni az *Ácilit* világon (a feljebb említett okokból kifolyólag), így létezésük olyan mint a dobozba zárt ékszereké, s csak arra várnak, hogy az eljövendő világban manifesztálódva revelálhassanak, amikor is a jelenlegi zavaró tényezők mind eltűnnek. (Lásd a feljebb idézett hivatkozásokat, valamint *Tánjá*, *Igeret hátsuvá* 1. fejezet; *Igeret hákodes* 32. fejezet.)

⁹⁶ *Orách chájim*, 250:1.

⁹⁷ Szombati liturgiája.

⁹⁸ *Ros Hásáná* 31a.

ni kort, amiben jelenleg vagyunk, [a zsidó naptár szerinti hatodik évezred második felét] úgy is lehet értelmezni, mint a szombat előtti napot, sőt, annak délutáni óráit.

^{ff}

Az eljövendő világ tehát már csak egy karnyújtásnyira van, így legalább egy ízlelés erejéig már most elérhetőnek kell lennie. És az eljövendő világból már egy kóstoló is jelentős élmény.

Ugyanez igaz a Tóra belső ezoterikus tartalmának (פנימיות התורה, *pönimijut háTorá*) kinyilatkoztatásával kapcsolatban is, amelybe éppen az utóbbi nemzedékekben kaptunk betekintést. A korábbi nemzedékekben csak az arra érdemes, kiválasztottnak volt erre lehetősége, ám a mi generációnknak már „kötelező feltárni a bölcsességet.”⁹⁸

Különösen a Báál Sém Tov és az általános haszid filozófia révén, és még inkább az Álter Rebbe tanításai és a Chábád-haszid filozófián keresztül, amelyek mind lehetővé tették, hogy „az utcára omoljanak forrásaik, a piacokra vízpatatok”,⁹⁹ tehát hogy a Tóra belső, eddig

feltáratlan tartalma mindenhová, minél szélesebb körben eljusson.

A Tóra ezoterikus tartalmának ezen revelációja az eljövendő világban fog megtörténni, ahogy azt Rási is írja az *Énekek énekéhez*¹⁰⁰ írt kommentárjában: „A Tóra értelme (valódi jelentése) a jövőben fog lelepleződni.” Mégis, bizonyos értelemben, a Tóra belső tartalmának ezen kinyilatkoztatása már most megkezdődött, akárcsak egy szombat előtti, péntek délutáni ízelítő útján. Hiszen tudjuk, a mi korunk a péntek megfelelője, amelynek a délutáni óráiban vagyunk.

Ennek ránk nézve a következő a jelentősége: mivel már a délutáni órákban vagyunk, egészen pontosan *plág háminchá* után,⁹⁸ itt az ideje, hogy elkezdődjön az „azok akik megkóstolják, kiérdemeljék az életet”.

Ez azt is jelenti, hogy már Jákob áldásai is el kell hogy kezdődjenek feltárulkozni a szellemi és a fizikai világban egyaránt: áldások és sikerek, a látható és érezhető jószág formájában.

(*Toldot*, 5718-1957)

^{ff} A messiási korszakot, avagy a hetedik évezredet úgy is szokták nevezni, mint a világtörténelem szombatját. Tehát, jelen pillanatban mi is tartunk „annak” a szombatnak az előestéje felé, sőt már a délutáni órákban vagyunk – a középúton.

⁹⁸ *Igeret hákodes*, 26. fejezet

[Lásd lejjebb, *Mikéc* hetiszakasz, 5. fejezetben és a lábjegyzetekben.]

⁹⁹ *Példabeszédek* 5:16.

[Ez a Báál Sém Tov levelére utal (a *Ben Porát* Jozsefben; *Keter sém* tovban; és még máshol), amibe kifejti, hogy egy látomásban feltáruult előtte annak igazsága, hogy a Messiás akkor fog eljönni, amikor bekövetkezik „az utcára omoljanak forrásaik” – ez a *pönimijut háTorá* (a Tóra magja, esszenciája, má szóval a Tóra lelke) a haszid filozófia tanítása. Tehát amikor olyan széles körben lesz

az publikálva, és tanítva, amilyen szélesben csak lehet. Lásd *Likuté szichot*, 3. kötet, 872. oldaltól.]

¹⁰⁰ *Énekek éneke* 1:2.

⁹⁸ A nappalt tizenkét egyenlő részre oszthatjuk fel, s ezáltal egy ilyen egységre úgy hivatkozunk mint r. ó. – „relatív óra”. Az első 6 és fél relatív órát követően visszamaradó nappali időt hívjuk *minchá gdolának* (nagy délután), míg az első 9 és fél órát követően fennmaradó nappali időt *minchá ktánának* (kis délután). *Minchá ktáná* középidéjét – az eredeti relatív dél órát 1 és negyed órával elhagyva – hívjuk *plág háminchának* (fél délután). A napnak az ilyen módon történő felosztása azokhoz az időkhöz nyúlik vissza, amikor a napi délutáni éldozatot mutatták be. Manapság pedig a *minchá* (délutáni) ima idejét jelöljük ezzel. (Lásd *Bráchet* 4:1. és 26b.) A *plág háminchá* tehát már a közel van a nap végéhez.

Kiadványunk próbakiadás.
Amennyiben megjegyzésük, javaslatuk van,
az alábbi elérhetőségeken várjuk azokat:
Telefon: +36 1 268 0183
E-mail: *szichot@zsido.com*

